

פרשת חוקת

(ע"פ הרב מ. קמינצקי)

לא קל להסתדר עם אח כמו עשו. אתה מבקש ממנו טובה קטנה, שלא תעלה לו פרוטה – בני ישראל מבקשים לעבור דרך ארצו בדרכם לארץ כנען. בפועל, עשו (אדום) עוד ירוויח כסף מהעיסקה הזאת. אבל הוא אמר לא! והוא אינו אומר לך סתם לא, כפי שהנימוס מלמד אותך להגיד לא. ה"לא" שלו הוא קריאה צורמת ומהדהדת באיומי מלחמה. אם עוקבים אחרי מהלך האירועים, חשוב לציין שהבקשות החוזרות של היהודים לחמלה ולהבנה נענו באיבה כה קולנית.

משה שלח שליחים מקדש אל מלך אדום: " כה אמר אחיך ישראל, אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו: ויִרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרָיִמָה, וַיָּשֻׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים, וַיָּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וְלֹאֲבֹתֵינוּ: וַנִּצְעַק אֶל ה' וַיִּשְׁמַע קֹלֵנוּ, וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיֹּצֵאֵנוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִנֵּה אֲנִי חֹנֶה בְּקֶדֶשׁ עִיר קִצֵּה גְבוּלָךְ" (במדבר כ' טו-יז).

אחרי שמשה הגדיר את כל הבעיות והתלאות שעברו בני ישראל, יש לו בקשה צנועה אחת: "נַעֲבְרָה נָא בְּאַרְצְךָ, לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם וְלֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֶר. דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נִלְךָ, לֹא נִטָּה יָמִין וּשְׂמֹאל עַד אֲשֶׁר נַעֲבֹר גְּבוּלָךְ".

המפרשים מסבירים שמשה הבטיח לא להשתמש בבאר הנסי שהיה מהלך עם מחנה ישראל, אלא לקנות מים מהעם האדומי. משה היה מוכן לשלם עבור כל מצרך שבני ישראל ישתמשו בו. אבל זה לא עזר. אדום לא היה מרוצה, והפנה עורף לבני דודיו. ובנוסף, הוא ענה באיום: " וַיֹּאמֶר אֵלָיו אָדֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי, כִּי בְּחֶרֶב אֵצֶא לְקִרְאָתְךָ" (שם, יח). אמרו לו בני ישראל: " בְּמִסְלָה נַעֲלֶה וְאִם מִיָּמִיד נִשְׁתָּה אֲנִי וּמִקְנִי וְנִתְּתִי מִכָּרֶם רַק אֵין דָּבָר בְּרִגְלִי אֶעֱבֹרָה". ואדום ענה: "לֹא תַעֲבֹר, וַיֵּצֵא אָדֹם לְקִרְאָתוֹ בָּעַם כָּבֵד וּבְיָד חֲזָקָה". התורה מסיימת "וַיֵּמָאן אָדֹם נָתַן אֶת יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיֵּט יִשְׂרָאֵל מֵעֲלָיו" (במדבר כ יח-כ). רש"י מצטט מדרש תנחומא מפרשת בשלח: מה שהרגיז עשו, היה הפרט הזה בסיפורם של בני ישראל: וַנִּצְעַק אֶל ה' וַיִּשְׁמַע קֹלֵנוּ, וזאת הייתה תשובתו: " אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם: אמרתם ונצעק אל ה' וישמע קולנו, ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי: ועל חרבך תחיה.

נראה שלמרות סיפור השעבוד, ברגע שבני ישראל מאזכרים את מיומנותם הרוחנית, עשו נרתע. מדוע ההתנגדות היתירה המכוונת כנגד הצהרת יעקב? מה הרגיו את עשו כששמע את תחינותיו המצליחות של יעקב?

מספרים שבשנות השבעים של המאה הקודמת היה בברית המועצות מחסור גדול במוצרי יסוד. אחרי הפסקה של חודשיים, משלוח תפוחי אדמה ממוסקבה היה אמור להגיע סוף סוף למחרת בבוקר. כבר שעתיים לפני עמוד השחר, המוני אנשים התחילו לעמוד בתור, בכפור החורף הרוסי, בכיכר השוק. אחרי חצי שעה, יצא פקיד ממשלתי והודיע: "צר לי, לא נקבל מספיק תפוחי אדמה בשביל כולכם. החברים היהודים מתבקשים לחזור הביתה, לא תהיה אספקה בשבילכם." חיוך אוילי התפרס על פניהם של שארית ההמון, כשהם ממשיכים לעמוד בתור הקפוא. אחרי שעתיים, יוצא בעל הבית: "אחת מהמשאיות התקלקלה. כל מי שלא משתייך למפלגה הקומוניסטית מתבקש לחזור הביתה." גם הם כתתו את רגליהם בחזרה, בקור העז. רק אחרי כשלוש שעות נוספות, הופיע בעל החנות ומסר את החדשה לעומדים הנותרים: "אני מבקש סליחתכם, המשאיות התקלקלו, והחודש לא יביאו את תפוחי האדמה. תחזרו כולכם הביתה." הפעם התפרץ התסכול, "ליהודים הארורים האלה יש כל הפריבילגיות!"

התורה מספרת איך הגיב אדום לסיפור הצרות של יעקב. כשהיהודים מתארים את עבדותם הארוכה, אין שום התרגשות. כשהם מזכירים את העינויים ואת סבלם, אין רחמנות. אבל ברגע שהיהודים מרמזים על הצלחה זעירה, כזו ששוככת את עינוייהם ואת כאבם, "וַיִּשְׁמַע קִלְנוֹ", אדום רוטן.

והוא עונה להם: "יהודים, אתם מתרברבים ברוחניותכם. גם לי יש כישרונות. בחרבי אני חי, ובחרבי אני אקדם את פניכם. הוא שכח שתפילותינו לא קידמו את מצבנו. הן לא הביאו אותנו לגרום נזקים בלתי הוגנים לאומות אחרות. הן רק תרמו שמשפט צודק יונחת על מַעֲנִינו. אויבינו צריכים ללמוד דבר אחד: אם אתה לא מעריך את סבלנו, לפחות תתפעל מהישגינו.